

LEONEJEVA VLADA JE ODPSTOPILA

PRED VAŽNIMI POLITIČNIMI DOGODKI

**Vodstva sredinsko - levičarskih strank se pripravljajo na pogajanja za sestavo nove vlade -
Poslanec Moro edini kandidat za ministrskega predsednika - Stališča treh strank**

Stiriindvajseta italijanska vlada, ki ji je predsedoval bivši dolgoletni predsednik poslanske zbornice poslanec Leone, je v torek zjutraj naznanila svoj odstop. Trajala je nekaj več kot štiri mesece in je veljala za prehodno vlado, kot je že ob nastopu napovedal njen predsednik. Njen namen je bil, spraviti pod streho državne proračune, kar mora biti opravljeno v roku, ki ga izrecno predpisuje ustava, in obenem počakati, da dozori pogoji za novo sredinsko-levičarsko vlado, ki naj bi jo poleg demokristjanov, socialdemokratov in republikancev sestavljali še socialisti.

Predsednik republike je že začel posvetovanja s političnimi osebnostmi o podelitvi mandata za sestavo nove vlade. Toda nobenega dvoma ni, da bo ta naloga ponovno zaupana glavnemu tajniku demokristjanske stranke poslancu Moru, kot se je že zgodilo po letošnjih državnoborskih volitvah.

V pričakovanju podelitve mandata se stranke, ki so pri tej vladni krizi najbolj prizadete, že pripravljajo na pogajanja za sestavo programa nove vlade. Kateri so glavni pogoji, ki jih za vstop v sredinsko-levičarsko koalicijo postavljajo socialisti, smo pisali v zadnji številki, ko smo poročali o poteku in zaključkih njihovega zadnjega kongresa v Rimu. Zato bomo danes kratko spregovorili o stališču, ki ga do tega važnega vprašanja zavzemajo ostale tri stranke, katere prihajajo v poštev pri sestavi vlade.

REPUBLIKANCI

Začnimo z najmanjšo stranko — republikansko, ki pa je kljub temu važna, ker je bila, zlasti v zadnjem času, nekakšen posrednik med dvema velikama strankama, kot sta demokristjanska in socialistična. Republikanci — je pred dnevi izjavil njihov tajnik Reale — menijo, da so sklepi zadnjega socialističnega kongresa zgodovinskega pomena, ker omogočajo, da socialisti prvič sodelujejo v vladi. Reale je nadalje izjavil, da se ne sme precenjevati dejstvo, da so socialisti sprejeli zadnje sklepe šele po razburkani debati in celo proti volji močnega dela svoje stranke. Važno je, kako se predstavljajo javnosti vse ostalo pa more zanimati le notranje strankino življenje.

Kar zadeva problem, ki ga načenjajo zlasti demokristjani, češ da mora sredinsko-levičarska koalicija že vnaprej izključiti

kakršnokoli sodelovanje tako s komunisti kot z desničarji, je republikanski tajnik dejal, da je to nekaj popolnoma razumljivega. Prvi pogoj za obstoj te vlade — je pristavil — pa je, da bo z lastnimi političnimi močmi, se pravi samo s svojimi predstavniki v parlamentu izvajala dogovorjeni program. Razume se pa, da bodo pravice opozicije strogo spoštovane.

Glede stališča, ki ga socialisti zavzemajo v zunanji politiki, je Reale dejal, da vzbuja določeno zaskrbljenost le njihovo gledanje na »večstransko jedrsko silo«, ki je danes po mnenju republikancev edino sredstvo, s katerim se lahko prepreči, da se poleg sedanjih atomskih velesil tudi druge države začno oboroževati z jedrskim orožjem.

Kar zadeva gospodarsko stanje in gospodarski program nove vlade, so tudi republikanci pripravili predloge, ki jih bodo skušali uveljaviti na bližnjih pogajanjih. Glede gospodarskega stanja niso črnogledi, čeprav priznavajo, da obstajajo danes določeni znaki krize. Da se trenutna kriza lahko odpravi, dokazuje po mnenju republikancev obstoj treh činiteljev. V državi je še vedno na razpolago delovna sila, ki je samo delno ali sploh ni izkoriščena. Potrošnja je še vedno na visoki ravni, italijanska proizvodnja še zmeraj dobro teče, muje na tujih tržiščih in na koncu pride

še tujski promet, v katerem Italija še vedno prednjači pred mnogimi drugimi državami. Če se bo odpravilo neravnovesje plačilne bilance, bodo zgornji činitelji igrali pomembno vlogo v bodočem gospodarskem sistemu države.

SOCIALNI DEMOKRATI

Tudi socialni demokrati na splošno ugodno ocenjujejo zaključke socialističnega kongresa, čeprav so izrazili nekaj pomislekov glede socialističnih stališč v zunanji politiki in glede socialističnih »posebnih odnosov«, kot se je izrazil Nenni, do komunistov. Glavni tajnik Saragat pa je po razgovoru s predsednikom republike kljub temu dal jasno razumeti, da se bo njegova stranka odločno trudila za doseg sporazuma s socialisti. Sredinsko-levičarska vlada — je med drugim dejal — ne bo samo imela trdne opore v parlamentu, temveč bo hkrati omogočila, da bodo milijoni delavcev neposredno sodelovali pri vodstvu državne politike. Socialni demokrati — je še pristavil — so se vedno zavzemali, da bi prišlo do sodelovanja med srednjim slojem in tistimi delavci ter kmeti, ki v politiki sprejemajo načela demokracije. Pri izvajanju svojega programa — je na koncu dejal Saragat — pa bo nova vlada potrebovala tudi pomoč sindikatov in vsaj dela podjetnikov.

„Pogajanja naj bodo jasna in resna“

S socialdemokratske strani so v zadnjem času večkrat padle na račun socialistov tudi nekatere jedke izjave, zaradi česar bi lahko sklepali, da v tej stranki ni več toliko navdušenja za novo vladno koalicijo. Socialdemokrati se namreč boje, da bi njihova stranka spričo morebitnega sporazuma med demokristjani in socialisti zgubila na politični teži. Pri tem igrajo določeno vlogo tudi osebni činitelji, ki jih seveda ni mogoče podcenjevati. Kljub vsemu temu pa bodo socialni demokrati gotovo imeli važno besedo pri bližnjih pogajanjih in se bodo tudi brez miselnih pridržkov zavzemali za doseg sporazuma.

DEMOKRISTJANI

Zadnji in najvažnejši partner snujoče se vladne koalicije je Kršč. demokracija. Na zahtevo struje, katere najvidnejši predstavnik je bivši ministrski predsednik Mario Scelba, je strankin glavni tajnik Moro skli-

cal za danes (7. t. m.) posebno sejo strankinega vsedravnega sveta, ki naj prouči sklepe zadnjega socialističnega kongresa in naredi svoje zaključke. Struja, ki je zahtevala to sejo, načelno sicer ne nasprotuje pričetku pogajanj s socialisti, temveč želi pred tem važnim dogodkom ponovno povedati svoje mnenje in obrazložiti tiste točke, od katerih bi Krščanska demokracija med pogajanj s socialisti ne smela odstopiti. Gre v prvi vrsti za vprašanje odnosov med komunisti in socialisti, za gospodarski program bodoče vlade ter za njeno zunanjo politiko.

Seja vsedravnega sveta Kršč. demokracije pa ne bo mogla po splošnem mnenju bistveno spremeniti že začrtanega razvoja dogodkov. V tej zvezi je namreč Moro že nekako napovedal, kakšni bodo sklepi seje. Ugotovil je najprej, da so socialisti sprejeli povabilo za vstop v vlado, kar je

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 10. novembra, ob: 9.00 Kmetijska odaja; 9.03 O vincu zapojmo; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Blisk nad Pacifikom«, pustolovska zgodba (Dusan Pertot), igranje člani RO; 12.00 Slovenska nabožna pesem; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Odmevi tedna v naši deželi; 14.30 Sedem dni v svetu; 14.45 Tipični ansambel »Zadovoljni Kranjci«; 15.30 Radijska novela — Carlo Cassola: »Odissejev pes«; 18.30 Kino včeraj in danes; 21.00 Iz slovenske folklore — Lelja Rehar: »Martinovanje na Proseku«.

• PONEDELJEK, 11. novembra, ob: 11.45 Italijanski akvarel; 12.15 Iz slovenske folklore — Lelja Rehar: »Martinovanje na Proseku«; 18.30 Skladbe za kvartete in kvintete; 19.15 Radijska univerza: Sveta brata Ciril in Metod — Dr. Angel Kosmač; »Sveta brata in edinost Cerkve«; 21.00 Jean Philippe Rameau: Castor in Pollux, opera s prologom v petih dejanjih. Približno ob 21.50 Opera, avtor in njegova doba (Gojmir Demšar).

• TOREK, 12. novembra, ob: 11.45 Jugoslovanski pevci in orkestri; 12.15 Pomenek s poslušavkami; 18.00 Italijanščina po radiu; 18.30 Sodobna italijanska simfonična glasba; 19.15 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 Revija pevcev; 21.00 Pregled italijanske dramatike (Jože Peterlin - Josip Tavčar); 21.50 Slovenski solisti. Koncert baritonista Marijana Kosa, pri klavirju Livia D'Andrea Romanelli. Niko Stritof: Slovenske narodne pesmi.

• SREDA, 13. novembra, ob: 11.45 Folklorni mozaik; 12.15 Brali smo za vas; 13.30 Pol stoletja melodij; 18.00 Znanstveni leksikon; 19.00 Pevski zbori Julijske krajine in Furlanije; 19.15 Higiena in zdravje; 21.00 Simfonični koncert orkestra »Alessandro Scarlatti« Italijanske Radiotelevizije iz Neapla. Približno ob 21.30 Srečanja z našimi umetniki: »Cesare Sofianopolo« — pripravil Milko Bambi.

• CETRTEK, 14. novembra, ob: 12.15 Za smeh in dobro voljo. Besedilo: Danilo Lovrečič; 18.00 Italijanščina po radiu; 18.30 Solistični koncert — Maurice Ravel: Koncert v G-duru za klavir in orkester; 19.15 Lepo pisanje, vzori in vzgledi mladega rodu; 21.00 »Lov na divje goske«, kriminalka (Giuseppe Feroni - Maks Sah), igranje člani RO; 22.40 Sodobna glasba — Giulio Viozzi: »Cinque peripezie« za flavto in klavir.

• PETEK, 15. novembra, ob: 11.45 Naš juke-box; 12.15 Pomenek s poslušavkami; 18.00 Bilo je nekoč... Venec pravljice, pripovedk, legend. »Boter volk in botra lisica« (Jurij Slama); 18.30 Solisti Julijske krajine in Furlanije; 19.15 Radijska univerza — Leonida Rosino: Vesolje okrog nas; »Kroženje Rimske ceste«; 20.30 Gospodarstvo in delo (Egidij Vršaj); 21.00 Koncert operne glasbe. Približno ob 21.30 Socialne vede.

• SOBOTA, 16. novembra, ob: 11.45 Glasbeno potovanje po Evropi; 12.15 Podobe iz narave; 14.40 Pesmi za tercete; 15.30 »Nesrečniki«, komedija v enem dejanju (August von Kotzebue - Edvard Martinuzzi), igranje člani RO; 17.20 II. Vatikanski koncil. Poročila in komentarji o Vesoljnem cerkvenem zboru; 19.15 Družinski obzornik; 20.30 Teden v Italiji; 20.45 Slovenski oktet; 21.30 Vabilo na ples.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 10. novembra, nedelja: Andrej, Golobica
- 11. novembra, ponedeljek: Martin, Davorin
- 12. novembra, torek: Emil, Avrelj
- 13. novembra, sreda: Stanislav, Nevenka
- 14. novembra, četrtek: Borislava, Jozafat
- 15. novembra, petek: Leopold, Jerica
- 16. novembra, sobota: Albert, Vanč

Izdaja Konzorcij Novega lista • Odgovorni urednik Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

Koncilska dela

Po nekaj dneh odmora zaradi praznikov so koncilski očetje v torek ponovno pričeli s svojim delom. Predmet razprave je sedaj shema o škofih in o vodstvu škofij (De Episcopis ac de dioecesium regimine). Razprava je važna, ker gre za določitev pristojnosti posameznih škofov in zlasti posameznih škofovskih konferenc ter za odnose med temi konferencami in papežem. Več govornikov se je v tej zvezi dotaknilo tudi problema rimske kurije. Poudarili so, da je treba kurijo internacionalizirati, tako da ne bo več domena niti ene same celine (Evrope) niti enega samega naroda (italijanskega).

Nekateri koncilski očetje so predlagali, naj bi papežu stalno stal ob strani pose-

ben kolegij cerkvenih dostojanstvenikov, ki bi ga poleg kardinalov, ki so obenem rezidencialni škofje, tvorili tudi škofje, ki bi jih določile škofovske konference posameznih držav.

Ta shema je torej zelo zanimiva in važna. Zato vlada veliko pričakovanje za dokončne sklepe.

Pismo italijanskih škofov

Med zadnjimi prazniki so se izvršili tudi drugi važni dogodki. Med te gotovo spada pismo, ki ga je na svoje vernike naslovila italijanska škofovska konferenca. Škofje predvsem opozarjajo na nevarnosti, ki v današnjem času grozijo vernikom, pri čemer zlasti poudarjajo, kako Cerkev zavrača nauke brezbožnega komunizma. Vernike hkrati opozarjajo na važnost krščanskega socialnega nauka. O tem pismu bomo obširneje poročali prihodnjič.

Drug pomemben dogodek je 300-letnica ustanovitve semenišč. Ob tej priložnosti je papež Pavel VI. naslovil na škofo in duhovnike posebno pismo. O vzgoji duhovniškega naraščaja in o poslanstvu duhovnikov v modernem času pa je v Rimu spregovoril poljski primas kardinal Višinski.

—0—

POPLAVE V VIDEMSKI POKRAJINI

V noči od ponedeljka na torek so zasilili prebivalci okrog Fojde in Ahtena v videmski pokrajini obupno nabijanje na plat zvona. Planili so pokonci in so zasilili strahotno šumenje valov. Hudournika Grivo in Malina sta prestopila bregove in se na široko razlila po njivah in vaseh. Nad 700 hektarov zemlje je bilo pod vodo. Po nekaterih hišah je stala poldrugi meter na visoko.

Valovi so odtrgali kar velike kose cest. Vasi Klap, Podklap, Čanebola so bile odrezane od sveta. V Fojdi je odneslo mehanično delavnico pri mostu, vodovodne napeljave so poškodovane. Ko je voda proti jutru odtekla, se je šele prav opazilo velikansko razdejanje. Škodo so ocenili nad 500 milijonov lir. Ljudje se boje še hujšega.

Pred važnimi političnimi dogodki

(Nadaljevanje s 1. strani)

treba vsekakor pozitivno oceniti. »Pogajanja za sestavo nove vlade — je dejal — morajo biti jasna, lojalna in resna ter morajo poteči v konstruktivnem vzdušju. Ugotoviti morajo, ali je možen sporazum med različnimi političnimi silami, ki so poklicane, da skupno prevzamejo odgovornost za izvajanje natančno določenega vladnega programa.« »Kršč. demokracija — je še pristavil — bo po proučitvi sedanjega položaja morala skleniti, da so pogajanja možna in zaželena. Udeležila se bo jih na osnovi jasnih smernic, ki jih vsebuje resolucija, katero je v letošnjem avgustu odobrila velika večina članov vsedržavnega strankinega sveta.«

Kot vidimo, se v Italiji nahajamo pred izredno važnimi dogodki, ki utegnejo bistveno vplivati na bodoči razvoj celotnega italijanskega političnega življenja.

Živi pokopani

Dne 24. oktobra okrog osme ure zvečer se je pripetila v rudniku Lengede na Spodnjem Saškem strahovita nesreča, o kateri se še danes govori po vsej Evropi. V rove je vdrla pol milijona kubičnih metrov vode in blata. Od zgornjega sveta je odrezala 129 rudarjev. Od teh se jih je z zadnjimi naporji rešilo 79. Sedem drugih je našla reševalna skupina naslednji dan. Tudi te so spravili na površje. Prejšnji petek so potegnili iz zalitih rogov še 3 moše s posebnimi pripravami. Rudarji Hanusch, Leder in Pohlay so se pred va'ovi zatekli v neko votlino. Stisnjeni zrak v njej je branil vodi, da bi zalila tudi ta prostor. Z vrta'nimi sondami so tem trem živim pokopanim pošiljali hrano, pa tudi mikrofoni, da so bili v stalni zvezi s svetom. Z junaško potrpežljivostjo so čakali, da so tehnično dovršeni stroji prevrtali 79 metrov debelo plast zemlje nad njimi in da so drugega za drugim povlekli iz skorajšnjega groba.

Komaj so reševalci zapustili Lengede, že so pridirjali za njim policisti na motorjih z ukazom, da se takoj vrnejo. Iz zemeljskih globin se je namreč zaslilo neko trkanje. Še 11 živih pokopanih upa na rešitev! Vrtalni svedri so se zopet zasukali. Skozi ozko zvrtno cev so napeljali mikrofonsko zvezo z zasutimi. Sporočili so ven, da se stiskajo v 5 metrov dolgi kaverni, pod njimi pa zlokobno klokotajo temni valovi. Deset dni že ližejo samo vodo s sten kot prehrano. Do njih so zvrtili 4 centimetre širok rov, po katerem jim pošiljajo hrano in zdravila. Z majhnim samodelnim aparatom so jih tudi fotografirali. Pokopani so še precej prisebni, spijo in igranje karte, teka jim ne manjka. Vendar že sprašujejo s tresočim glasom, kdaj jih bodo rešili. Široki jašek do njih se namreč posiplje in ga morajo sproti cementirati. Spustili so jim tudi potrebno orodje, da si izkopljejo izhod iz njih luknje do 60 cm širokega jaška, katerega bodo zvrtili nekoliko v stran od njih. Upajo, da bodo zasuto enajstorico rešili danes ali jutri.

Nesreča je zdaj začela javnost močno razburjati. Vodstvo rudnika dolžijo, da je prekasno začelo z reševalnimi deli in da morda še 36 rudarjev v obupu preživlja zadnje sekunde svojega življenja globoko pod zemljo.

Izid parlamentarnih volitev v Grčiji

Približno 5 milijonov in pol Grkov se je v nedeljo udeležilo parlamentarnih volitev, ki so privedle do popolnoma drugačne razporeditve političnih sil, kot so bile doslej v Grčiji.

Pri zadnjih volitvah je bila najmočnejša stranka Karamanlisova narodno radikalna zveza; od 300 poslancev jih je imela 180. Proti njej je nastopala stranka liberalno in socialistično pobarvane zveze centruma; ta je imela v prejšnji zbornici 79 sedežev. Demokratična levica, tretja izmed večjih političnih strank, je razpolagala z 20 sedeži. Napredna stranka si je bila priborila 16 poslancev; zadnjih 5 poslancev je odpadlo na manjše skupine.

Karamanlis je odstopil že 11. junija kot ministrski predsednik. Vzroki so bili različni: imel je osebna trenja s kraljem Pavlom, opozicija je vedno glasneje vpila, da so se vršile zadnje volitve pod vplivom policije in vladnih organov. Po Karamanlisovem odstopu je vodila državo nevtralna vlada pod predsedstvom Pipinelisa, ki pa ni dosti pomenil.

Zadnje nedeljske volitve so se vršile popolnoma nepristransko. To je bil tudi eden izmed vzrokov, da je prejšnja večinska stranka pokazala svojo slabost. Zgubila je kar 40 poslanskih sedežev. Dosedanji opozicijski centrum, v katerem so združeni

liberalci, socialisti in konservativci, je pa poskočil od 75 poslancev kar na 140. Vodja te stranke, 75-letni Papandreu, bo sestavil novo vlado. Jeziček na politični tehtnici bo pa seveda skrajna levica, ker so na prednjaki ohranili samo enega poslanca.

ODLIKOVANCI

V torek je prišlo iz Štokholma obvestilo, da je podeljena letošnja Nobelova nagrada za kemijo profesorju Giorgiu Natti z milanske univerze in nemškemu znanstveniku Karlu Zieglerju.

Natta se je rodil leta 1903 v Imperiji. 24 let star je že dokončal študije iz industrijske kemije. Dve leti potem je že predaval na univerzah v Paviji, Rimu in Milanu. Obenem je nadaljeval z znanstvenimi izumi, patentiranih jih ima nad 200. Večina njegovega znanstvenega dela je usmerjena na plastične snovi. V svetu velja za očeta »moplena«, iz katerega izdelujejo danes vse mogoče orodje in posodo, avtomobilske dele, cevi, fotografske plošče, igrače. Na podlagi Nattovih izumov je podjetje Montecatini postavilo na stotine tovarn po vsem svetu, ki donajajo milijardne dobičke.

Natta je deseti Italijan, odlikovan z Nobelovo nagrado. Prvi je bil pesnik Carducci leta 1906; takrat je prejel to visoko odlikovanje tudi profesor Golgi za medicino. Leta 1907 je bil odlikovan z mirovno Nobelovo nagrado častnikar Teodoro Moneta. Dve leti potem je bil odlikovan slavnj Marconi. Poslednji italijanski odlikovanec je bila leta 1926 pisateljica Grazia Deledda. Potem so bili po vrsti še Pirandello za književnost, Fermi za fiziko, Daniele Bovet za medicino in leta 1959 pesnik Salvatore Quasimodo.

Iz Ljubljane nam poročajo:

Slovenija privlačna dežela za delavce iz drugih republik

Slovenija je za Jugoslavijo to, kar je Nemčija za južne države Evrope. Zdaj, ko smo na pragu zime, se praznično počasi gradbišča. Z vso naglico hitijo končavati dela na tistih gradbenih objektih, kakor so n. pr. občutljiva cementna dela na stolpnih in zgradbah za javne namene. Mrazu ne prenesejo sveže cementne prevleke.

Kaj bi bilo s slovenskim gradbeništvom, z vso stanovanjsko izgradnjo, z moderniziranjem cest, skratka z vsemi deli, ki se odvijajo na odprtem, če ne bi bilo preprostih, nevalificiranih delavcev iz drugih jugoslovanskih republik?

Slovenskega delavca za tako imenovana zemeljska dela, za pod milim nebom, ni več, ga ne dobiš, pa če ga z lučjo iščeš ob belem dnevu. Na slovenskih gradbiščih delajo predvsem delavci iz Bosne, še deloma Like in Medjimurja. Ni pa delavcev iz Makedonije, Srbije in Črne gore, ker pač od tam tudi prej niso prihajali na delo v Slovenijo. Pač pa so začeli prihajati iz Kosmeta (Kosovega in Metohije). Torej čisto razumljivo iz Bosne in Kosmeta, kjer je naravni prirastek 24% in ne samo 8,1%, kakor je trenutno v Sloveniji.

Kdor seje veter...

Krvava revolucija, ki je prejšnji teden izbruhnila v Južnem Vietnamu, je zaključena. Tako je objavil vojaški revolucionarni odbor, katerega sestavlja 40 častnikov. Na tiho so pokopali prejšnjega predsednika Ngo Dunh Diema in njegovega brata, vodjo tajne policije, ki je vzdrževala Diemovo diktaturo in njegovo nesmiselno preganjanje budistov. Oba so ustrelili vstajniki med borbami okrog vladne palače.

Nova vlada je proglasila, da hoče upeljati »disciplinirano demokracijo« in nadaljevati borbo proti komunizmu.

Vietnamska revolucija je izzvala že ostro kritiko moskovskih dnevnikov, češ da so Združene države žrtvovale svojega bivšega zaveznika Diema, ker se jim ni zdel dovolj borben proti komunizmu.

SLEPARSKI RAVNATELJ

Pri marsikateri blagajni so zadnje čase ugotovili velike poneverbe. Redko se pa sliši, da bi kak ravnatelj ukradel iz šolske blagajne kar 37 milijonov. To se je zgodilo na strokovni šoli v Campomaggiore pri Potenzi. 72-letni Edoardo Galgano si je v času svojega ravnateljstva prisvojil omenjeno vsoto. Ko je prišla zadeva na dan, se je skrival v samostanu rosinijancev. Potem je pa odšel v neko turinsko kliniko, kjer se še sedaj skriva pod tujim imenom. Turinsko sodišče je naperilo tožbo proti njemu, proti upravnemu osebnju šole in tudi proti nekaterim redovnikom, ki so ga sprejeli v samostan.

AVTOMOBILSKI PROMET

Italija se vedno bolj motorizira. V začetku tega leta je bilo vpisanih v sezname nad 3 milijone osebnih avtov. V šestih letih se je njih število kar potrojilo. Po podatkih Avtomobilskega kluba Italije je število osebnih vozil naraščalo vsak mesec za 70 odstotkov.

DRŽALI SO BESEDO

Teroristi na Južnem Tirolskem imajo, kot je že znano, svoj posebni način napadov na opornike električnih daljnovodov. Imajo pa tudi navado, da svoje bombne napade že kar poprej najavi.

Pred tremi tedni je napovedal »Odbor za osvoboditev Južne Tirolske« premirje do 4. novembra. Pisal je kar uredništvom italijanskih listov v Bocnu in Tridentu. Besedo je točno držal. V ponedeljek ponoči sta vrgla s postelj prebivavce Bruneke in sosednih krajev dva močna poka. Eksplozija je vrgla na tla dva velikanska električna opornika že blizu avstrijske meje. Skoro vsa Pustriška dolina je ostala brez luči. Atentatorjev še niso izsledili.

Plačana ječa

Pred pol letom sta se našla v Bariju prijatelja Tullio Savino in Felice Latanza. Prvi je bil zelo zaskrbljen, ker bi moral odsedeti dve leti zaradi sleparije. Težava je potožil prijatelju Feliceju, ki je bil brezposeln in potreben denarja. Ponudil se je prijatelju, da gre namesto njega v zapor, če mu plača za vsak mesec ječe po 50.000 lir. Savino je brž pristal na predlog, ker je imel precej posla z nekimi kupčijami.

Felice je ponaredil svojo osebno izkaznico in je že 5 mesecev lenaril v celici — za mesečno plačo. Pred nekaj dnevi so pa opazili Savina po mestnih ulicah. Zdaj so šele orožniki ugotovili, da sedi v zaporu nekdo drugi namesto njega. Prostovoljni pripornik je tudi izklepetal, da prejema mesečno plačo za zapor. Sodnik je pa brž odločil, da bo velikodušni prijatelj sedel še nekaj mesecev, a brez mesečne plače, ker je ponaredil osebno izkaznico in po-tegnil za nos sodnijo in kaznilnico.

Imamo pa nasprotno neko sicer majhno izseljevanje Slovencev, v redu s potnimi listi, v Zahodno Nemčijo v lov na avtomobile. S poštnimi paketi živijo, z najstrožjim varčevanjem in vsemi možnimi nadurami hočejo pripeljati s seboj v letu ali dveh avtomobile, in sicer ne neke volkswagane, ampak mercedese in opelne. Ti novi mučeniki motorizacije se rekrutirajo največ okoli Sodražice na Dolenjskem in tu pa tam po vsej Sloveniji. Med njimi so tudi študentje in diplomirani intelektualci.

Kočevo prelepo novo cesto smo spravili še pred zimo v promet, zdaj se bje velika bitka s časom za cesto od Ljubelja do Nakla, na gorenjski avtomobilski cesti in pa za avtomobilsko cesto med Novo Gorico in Koprom se nam hudo mudi. Kajpada ne bo mogoče zaključiti velikih del na Trgu revolucije v Ljubljani, to je na prostoru za Uršulinsko cerkvijo. Še dober teden ali dva in potem bodo začeli odhajati kakor lastovke tisoči delavcev iz Hrvaške in Bosne na svoje domove. Mnogi pa tudi ostanejo, ker so že dobili streho nad sabo pri delu v tovarnah Slovenije.

A. R.

Tržaškega

Tržaški občinski svet:

DROBNI, A VAŽNI PROBLEMI

Na torkovi redni seji tržaškega mestnega sveta je več svetovavcev z vprašanji in interpelacijami opozorilo občinsko upravo na razne probleme, ki jih uprava mora rešiti. Svetovavec Muslin je na primer ugotovil, da je v mestu odločno premalo taksijev. V tej zvezi je zahteval, naj to vprašanje ponovno vzame v pretres že obstoječa komisija, ki naj med drugim sestavi za to službo nov pravilnik, tako da bo v mestu vsaj 200 taksijev več kot doslej. Svetovavec Pincherle je opozoril pristojnega odbornika, naj pri Acegatu posreduje, da bo mestni filobus vozil do novih hiš, ki jih je pri Sv. Ani zgradil IACP. Po izjavah pristojnega odbornika nameravajo vprašanje rešiti s spremembo vožnje na progi št. 20. Svetovavec Trauner se je zavzel za odobritev novega pravilnika za mestne redarje. V smislu nedavne razsodbe Državnega sveta veljajo namreč za zbor mestnih redarjev slični predpisi kot za ostale občinske uslužbenke, medtem ko je tržaški zbor mestnih redarjev zdaj urejen po vojaških predpisih. Svetovavec Lonza je opozoril, da je treba ponovno urediti in razsvetliti sprehajališče ob barkovljanski obali. Svetovavec Dulci pa se je pritožil, da občinska uprava še vedno ni rešila mnogih prošenj za ureditev družinskih grobnic na pokopališču pri Sv. Ani. Občina je od zasebnikov prejela približno milijardo lir, a v enem letu je mogoče urediti le kakih šest ali sedem grobnic.

V tej zvezi je podžupan Cumbat odgovoril, da je to vprašanje tesno povezano z razširitev pokopališča. Občina se sedaj pogaja za odkup zemljišč, ki so potrebna za razširitev pokopališča. Svet je nato potrdil sklep, da se za ponesrečence pri Longaronu prispevata dva milijona lir.

Podžupan je nato prebral besedilo resolucije, ki ga je v zvezi z naraščanjem draginje sestavila posebna komisija svetovavcev in ki bo prišlo v pretres občinskega sveta na eni prihodnjih sej.

KOLIKO ČASA BO ŠE TRAJALO?

Pred dnevi so doslej še neznani pobalini s človeškim blatom onesnažili napisne table ob vhodih v slovenski šoli pri Sv. Jakobu in v ul. Sv. Frančiška. Poleg tega so še pristavili za Slovence sramotilni napis »fora i schavi« (ven s sužnji).

Nobenega dvoma ni, da pobalini, ki so izvršili to nekulturno in gnusno dejanje, izhajajo iz tistih vrst ter krogov, kateri

so še nedavno tega razgrajali po tržaških ulicah in vpili sramotilna gesla na račun Slovencev in tudi na račun določenih italijanskih demokratičnih strank.

Slovenska javnost, ki je pri tem najbolj prizadeta, se ob takih na žalost pogostih dogodkih upravičeno sprašuje, zakaj ni bilo izvedeno tisto določilo londonskega sporazuma, ki predvideva, da se bo netenje narodne mrznje kaznovalo. Vsakdo seveda razume, da takih izbruhov sovraštva ni mogoče popolnoma preprečiti in onemogočiti samo s pisanim zakonom, toda po drugi strani je tudi zelo čudno, kako more oblast dopustiti, da skupine mlečnozobih pobalinov javno po ulicah sramotijo svoje someščane slovenske narodnosti in jim celo grozijo s smrtjo.

O zadnjem gnusnem početju fašističnih pobalinov je bilo govora tudi na zadnji seji tržaškega mestnega sveta, ko se je na intervencijo svetovavca Tonela podžupan Cumbat pridružil obsodbi pobalinov in obljubil, da bo naprosil župana, naj posreduje pri generalnem vladnem komisarju, da se v bodočnosti preprečijo podobna sramotna dejanja.

VABILO STARŠEM

V bližnji bodočnosti bo v središču Trsta otvorjen slovenski otroški vrt. Tržaški občinski odbor je že dal zadevno zagotovilo, pred nekaj dnevi je pa bila vložena prošnja za otvoritev. Zato vabimo slovenske starše, ki biva-jo v širšem mestnem središču in imajo otroke godne za vrt, naj to čimprej sporočijo osebno ali po telefonu uredništvu Novega lista v ulici Martiri della Libertà (ul. Commerciale) 5/1 tel. 28-770. Urad je odprt vsak delavnik od 9. do 12. ure. Tega ni treba, da store starši, ki so podpisali prošnjo za otvoritev vrtca. Za dodelitev prostora, opreme in osebja novemu vrtcu je treba namreč nujno najprej vedeti, koliko otrok ga bo obiskovalo.

Fismo uredništvu:

KDO JE ODGOVOREN?

Svoj čas je devinsko-nabrežinski občinski svet sprejel pravilnik, ki vsebuje predpise o vzdrževanju pokopališč, pokopavanju mrtvecev, urejevanju družinskih grobnic in o vsem, kar je s tem v zvezi. Če se ne motim, je bil tudi imenovan stalen čuvaj za vsa pokopališča v občini, ki ima med drugim nalogo, da poskrbi za izkopavanje grobov.

Kot lahko vsakdo opazi, pa so določila pravilnika — vsaj kar zadeva izkopavanje grobov — ostala mrtva črka. Tako se na primer dogaja, da sorodniki, ki imajo v hiši mrliča, čestokrat niti ne vedo, h komu naj se obrnejo, da izkoplje jamo za zadnji počitek njihovega rajnega.

Ali nam lahko pojasnite vzroke takšnega stanja?

M. B.

Obrnili smo se na pristojno mesto na županstvu, kjer smo zvedeli, da je pravilnik sicer odobren, vendar se še ne popolnoma izvaja. Kar zadeva službo grobokopa, je zadeva naslednja.

Ko nekdo javi na anagrafskem uradu smrt svojega sorodnika in zaprosi za listino, ki so potrebne za pogreb, se mora javiti tudi v **tehničnem uradu**, ki bo poskrbel za izkopanje groba.

Če so bile doslej v tem oziru kakšne težave, je verjetno krivo dejstvo, da tehnični urad ni bil pravočasno obveščen in zato ni mogel poskrbeti za izkopanje groba. To delo pa bo občina izvrševala **brezplačno**, ker spada med njene dolžnosti.

OBVESTILO KMETOVAVCEM

Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov obveščata, da so odslej njuni uradi odprti vsak delavnik od 8,30 do 13. ure in od 15,30 do 18,30.

—0—

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

priredi v soboto, 9. novembra, ob 20.30 v Prosvetni dvorani »Igo Gruden« v Nabrežini

W. Shakespeare — J. Javoršek

»IZ TAKE SMO SNOVI KOT SANJE«

(Koncertna prireditev)

V nedeljo, 10. novembra, ob 17.30 v Kulturnem krožku na Opčinah

W. Shakespeare

»OTHELLO«

Beneška Slovenija

SPETER

Za vahte se je točno po stari navadi prikazalo deževje in neurje. Letos pa še v posebno veliki meri. Nadiža in vsi nje pritoki so strahovito narasli in so povzročili pecejšnjo škodo po vseh okoliških vaseh. Pri Trpeču je odneslo brv, ki je bila postavljena po hudi povodnji leta 1958. Še večja škoda je pa nastala v Ažli. Valovi so zalili veliki mlin, pokvarili stroje in zablatili vso moko v skladišču.

Ponekod je voda razrila tudi ceste, pojavili so se na marsikaterem kraju tudi zemeljski usadi. Pretrgalo je pokrajinsko cesto iz Ažle v Sovodnje pri Klenjah. Promet je bil za nekaj časa ustavljen. Cesto so le za silo popravili, da je mogoč prevoz z avtobusi. Razume se samo po sebi, da je voda nanese tudi po njivah vse polno kamenja in blata.

CEDAD

Po petih letih smo prejšnji teden zopet ućakali hude poplave. Voda v strugi Nadiže je narasla za poldrugi meter. Pod Hudičevim mostom so se sukali v vrtincih tudi prav debeli hlodi. Valovi so pokrili visoki podstavek srednjega podpornika. V nižje ležećih krajih je kalna voda ućrla tudi v pritlićja hiš. Precejšnjo škodo je pa povzročila v papirnici Pussini.

Ljudje so bili že kar pošteno preplašeni, posebno ker so se čutili tudi posamezni potresni sunki. V nekaterih okoliških vaseh je ljudi zbudilo iz spanja, da so vsi v strahu zbežali iz hiš. K sreći se je v ponedeljek narava že umirila, tudi vode so uplahnile.

RAMANDOL

Po vsej furlanski in beneško-slovenski okolici je znan Ramandol po prekrasni le-

Dr. VRTOVEC JOŽE (Jr.)

SPECIALIST

za ustne in zobne bolezni

ASISTENT

NA ZOBOZDRAVNIŠKI

UNIVERZITETNI KLINIKI V PADOVI

Trst, Ul. Mercadante 1/1.

Vogel Ul. Carducci, Ul. Milano

Tel. 68-349

STANDREŽ

Standrež se že od nekdaj ponaša z eno največjih cerkva v bližnji in daljni goriški okolici. Po pravici pa moramo povedati, da je delalo svetišče nekam hladen vtis na človeka. Cerkvene stene niso bile poslikane in so bile skoraj gole. Sedanji gospod dekan se je pa z veliko prizadevnostjo lotil dela, da bo cerkev dobila čim lepšo notranjost. Domače podjetje Makuc je postavilo velikanske odre in začelo urejevanje sten in oltarjev. Obiskovavca kar prijetno presenetijo popravljene in nove slikarije, ki že sedaj kažejo, da bo fara po vsej pravici smela biti ponosna na svojo cerkev.

Obe stranski kapelici sta izredno ljubko urejeni in naredita vtis polne harmonije. Prizori dobrega pastirja s čredo in volkov za njo, na nasprotni strani pa slika Mater, ki otročiče k sebi kliče, kar pritegne oči in občudovanje. Po visokem in razsežnem svodu so slike z verskimi simboli tako spretno razporejene, da naredijo kljub ogromnim ploskvam zidu zaokroženo celoto. Razdelitev na temnejše odtenke barv v spodnji polovici sten in na svetlejši v zgornjem delu pa povzroči na izredno posrečen način, da zgine prejšnji vtis oddaljene praznote. Cerkev postaja bolj intimna in pristrčna. Dokončno sodbo bo pa mogoče izreči, ko bodo vsa popravila končana.

- Kanalska dolina

gi s starodavno romarsko cerkvico. Slovi pa tudi po okusni vinski kapljici, ki nosi tudi ime Ramandol. Turistična zveza je preudarila ves okraj v priljubljeno izletniško točko. Pred dobrimi šestimi meseci so uredili tudi cesto do tja. Zgrajen je bil tudi velikanski podporni zid proti usadom prav pri mestu, določenem za parkiranje avtomobilov.

Zadnji nalivi so pa brežino nad zidom tako napojili, da je začela zemlja lesti navzdol in pritiskati na zid. Na več krajih je cement že počil in se je nevarno nagnil proti dolini. Spodaj pa stojita dve hiši, ki sta zdaj v veliki nevarnosti, da se usuje nanje nevarni plaz. Županstvo je ukazalo stanovalcem, da se morajo izseliti. V nevarnosti je pa tudi cesta, ki vodi do cerkvice. Ljudje se pritožujejo tudi nad podjetjem, ki je tista dela morda prepovršno zgradilo.

RAJBELJ

Govorice o prehodu uprave rajbeljskega rudnika še vedno niso ponehale. Eni so za novo družbo A.M.M.I., drugi ji pa nasprotujejo, češ da je od zadaj sama politika in da je vsa ta kupčija v tesni zvezi z dogovori za sredinsko-levičarsko vlado. Nje pristaši pravijo, da bo nova družba vestno skrbela za povzdigo rudnika in vse naše okolice.

V nečem se je nova rudniška uprava v resnici izkazala, ker je dala na razpolago prostore in potrebno opremo za novo nižjo srednjo šolo. Odprli so jo sredi prejšnjega meseca. Poprej so se morali dijaki iz Rajblja voziti z avtobusi v Trbiž. Za starše in dijake je bilo to precej mučno, zlasti v zimskem času. Šolanje v domačem kraju bo prihranilo dosti truda in stroškov.

O tistem požaru na Pilošču se pa še danes marsikaj govori. Kot je znano, je zgorelo nad 900 stotov vskladiščne krme. Domačini so se potegovali, da bi država dala njim pokositi travo na Rojcah. Pokupil jo pa vse skupaj nekdo iz Milana, morda da bi jo za višjo ceno prodajal domačim živinorejcem. Krmo so nagatili v skladišče in se je bržkone sama vnela. Če bi bila razložena po domačih skednjih, bi morda ne bilo prišlo do nesreče.

VRH

Nerešenih vprašanj v našem kraju, ki je v sredini goriške pokrajine, a vendar nekje tam zadaj za bregom, je še vedno vse polno. Ceste, poprava šolskega posloja, zdravniška soba in še marsikaj drugega, o čemer smo že večkrat spregovorili. Ne smemo tajiti, da se je to in ono počasi le uredilo.

Nujno potrebno pa je tudi, da bi se Ustanova za otroške vrtce pobrigala za kaj podobnega tudi na Vrh. Po veljavnih uredbah zadostuje že 15 otrok, da se vrtec odpre. Pri nas jih je pa več kot toliko, a na otroški vrtec še vedno čakajo otročiči in njih matere. Kakor vsako javno delo v korist skupnosti naleti seveda tudi otroški vrtec na denarne težave. Vendar pa ne bi šlo tako težko, vsaj kar se tiče prostorov. S primerno preuredbo prostorov v osnovni šoli bi se že dalo kako urediti tudi za naše družine in malčke prepotrebni otroški vrtec. Vaščani pozivajo občinske može, naj se resno zavzamejo za to zadevo.

PO STARIH KOLESNICAH

Pokrajinsko vodstvo goriških misinov se je zbralo na sejo, kjer se je ponovno odkrila fašistična miselnost te stranke. Po-

vod za sejo je dalo izglasovanje volivnega zakona za novo deželo Furlanijo-Julijsko krajino v rimski zbornici. V izjavi, katero je dalo vodstvo goriških misinov po svoji seji, se najprej zaganja v liberalce, ki so v parlamentu glasovali za novi deželni zakon. Potem pa pridejo Slovenci na vrsto. Misini so namreč predlagali, po svoji stari fašistični tradiciji, naj se prepovejo v novi deželi vsi slovenski lepaki in vsa slovenska zborovanja. Zbornica je ta rasistični predlog odklonila.

Goriškim misinom pa to ni prav. V svoji izjavi pravijo, da bodo še nadaljevali napore v tem smislu; to se pravi, da se bodo še zaganjali v slovenski jezik. Človek se kar čudi, da je še mogoča taka nacionalistična nestrpnost kot takrat, ko je moralo biti napisano po vseh javnih lokalih in v trgovinah, da se ne sme govoriti slovensko. Marsikateri tedanji fašistični trgovec je pa takrat že na pragu vabil »Pejtega noter«. Res, čudna je zaslepljenost nekaterih ljudi.

VPIS V VOLIVNE SEZNAME

Goriško županstvo je objavilo, da bodo vsi občani, kateri bodo izpolnili 30. aprila 1964 edenindvajseto leto starosti, uradno vpisani v volivne sezname. Imeti pa morajo stalno bivališče v občini vsaj od 15. oktobra dalje.

Lahko se pa zgodi, da bo kdo pomotoma izpuščen. Zato je dana možnost vsem novim volivcem in volivkam, da vložijo prošnjo za vpis v sezname na nekolkovnem papirju do 15. tega meseca. V prošnji je treba navesti vse osebne podatke. Kdor ni rojen v občini, mora priložiti še rojstni list.

Ob 60-letnici slovenskih srednjih šol v Gorici

Ko se je letos začel pouk na slovenskih srednjih šolah, je le malokdo pomislil, da obhajamo 60-letnico, odkar so se ustanovile v Gorici slovenske srednje šole in 18-letnico, odkar so bile, po vmesni fašistični zatiralni dobi, zopet obnovljene.

Ker je šolstvo najbolj odlični znak kulturne ravni vsakega naroda, ne bo napak, če na kratko orišemo zanimanje in boje naših prednikov, da so dosegli ustanovitev slovenskih srednjih šol v Gorici. Trajali so skoraj 200 let.

V dobi protestantizma in v času katoliške verske obnove so bile srednje šole latinske. Prvo tako srednjo šolo so vodili jezuiti. Na njih sta poučevala tudi znana slovenska učenjaka p. Pavel Reščič in zgodovinar Martin Bavcer.

Plemstvo pa je vedno glasneje zahtevalo, naj se uvede tudi na Goriškem narodna, to se pravi nemška šola. Leta 1772 so jezuiti res začeli poučevati v I. razredu grammatike tudi nemščino. Ko je bil zatrt jezuitski red, je predlagal deželni kapitan Lamberg, naj prevzamejo njegove šole očetje skolopi. Vodili so jih od leta 1780 do 1809. Oni so tudi uvedli nemščino kot učni jezik na svojem zavodu, ki je imel svoje

prostore v poslopiju sedanje državne biblioteke v ulici Mameli. Takrat se je ta ulica imenovala Solska (via Scuole).

Nemški učni jezik je prevladoval tudi na normalki, neke vrste učiteljskega, ki je bilo odprto že leta 1775. Eden izmed zaslužnih goriških šolnikov Matej Leban je bil prvi, ki je predlagal, naj bi se bodoči učitelji naučili tudi furlanščine in slovenščine. Dunajska šolska komisija pod vodstvom pedagoga Felbigerja je izjavila leta 1777, morda nekaj tudi po Lebanovi pobudi, da je »treba skrbeti za to, da se bodoči učitelji usposobijo poučevati po novi metodi mladino v materinem jeziku.« Vsi ti lepi načrti so zaenkrat ostali na papirju; kažejo pa le, da so imeli že naši stari predniki zavest, da se mora učenec poučevati v domačem jeziku.

Z idejo materinega učnega jezika so v Gorici najprej prodrli Italijani. V dobi francosko-ilirske zasedbe je Napoleonov

(Nadaljevanje na 9. strani)

1) Izbrpna študija na podlagi virov je izšla leta 1955 v jubilejnem Izvestju slovenskih srednjih šol v Gorici pod naslovom: Dr. Rado Bednarik: Razvoj slovenskih srednjih šol na Goriškem.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Izredno odkritje za slovensko zgodovino

Novembrska številka revije »Sodobnost«, ki jo ureja v Ljubljani kot glavni urednik Drago Seg, prinaša naravnost senzacionalni prispevek mladega slovenskega zgodovinarja Janeza Stanonika pod naslovom »Se o kosezih«. Janez Stanonik je namreč na osnovi logičnega sklepanja, na osnovi drugih odkritij iz zadnjega časa, iskal v keltskem jezikovnem zakladu in v keltski zgodovini razlago za pojav in ime slovenskih kosezov. To so bili, kot znano, nižji plemiči ali svobodnjaki v nekdanji slovenski karantanski državi in tudi izven nje, zlasti na Gorenjskem in Stajerskem. Razširjeni so bili v vsej slovenski družbi od 7. pa vse do 13. ali 14. stoletja, če ne še dalje, ter so prvotno predstavljali nekako vmesno plast med tlačani in višjim plemstvom. Najlaže bi jih označili za kmečke svobodnjake. Nekateri zgodovinarji jih smatrajo za vladajočo plast nekdanje karantanske države. Vsekakor je gotovo, da so bili oni nosilci ustoličenja na Gosposvetskem polju. Problem teh kosezov je bil doslej eden najbolj skrivnostnih in hkrati najbolj vabljivih v slovenski zgodovini in sploh v zgodovini srednje Evrope. Nihče ni mogel razložiti, odkod ime kosezi in kako da so prišli do te svoje vloge v starodavni slovenski družbi, ko pa pri sosednih narodih ni bila poznana nobena taka svobodnjaška plast. Nekateri so si razlagali ime »kosez« iz kake germanske besede za plemiča, na primer »gauding« ali »kuning«. Drugi so mislili, da prihaja beseda kosez iz kake avarske, hunske ali kake druge mongolske besede — spravljal so jo celo v zvezo z besedo »kozak« — in so na osnovi te hipoteze zgradili cele teorije o nadvladi mongolskih oziroma avarskih plemen nad Slovenci. Ljudevit Hauptmann je npr. skušal za vsako ceno dokazati nadvlado nekega hrvaškega plemiča »Kasora« nad karantanskimi Slovenci. Tretji so se ogrevali za teorijo, da je prišla beseda kosez iz jezika nekdanjih Dačanov, prednikov današnjih Romunov. Nihče pa ni pomislil na možnost, da prihaja beseda kosez iz keltsčine, čeprav je znano, da je živel v današnji Sloveniji še številno in precej kulturno keltsko prebivalstvo, ko so se predniki današnjih Slovencev priselili na to ozemlje. Precej moških je sicer pod Rimljani govorilo latinsko in se oblačilo po rimljanjsko, toda doma so govorili s svojimi ženami in otroki še naprej keltsko. Tako na primer rimski nagrobni spomeniki, katere so pred leti odkrili

pri St. Petru v Savinjski dolini, kažejo keltske domačine oblečene v rimsko nošo, ker so opravljali celo visoke funkcije v rimski upravi, medtem ko so njihove žene še vedno oblečene v keltsko nošo. Tako je bilo vse do 3. in 4. stoletja po Kristusu in je tako ostalo skoraj gotovo do prihoda Slovencev, zlasti še po zlomu rimske oblasti nad Norikom. Tako ni čudno, da je prišel keltski pojem in izraz »kosezi« v jezik na novo naseljenih Slovencev. Glede na pred kratkim odkrito sorodnost med slovenskimi in irskimi pravljicami ter na prav tako pred kratkim dokazano sorodnost med mnogimi slovenskimi in irsko-keltskimi besedami — prvo je dokazal prof. Ivan Grafenauer, drugo pa dr. Ivan Grampovčan — je tudi Janez Stanonik iskal v tej smeri in res napravil presenetljivo odkritje, da so obstojali in bili precej razširjeni med Kelti v nekdanji Angliji pred prihodom Anglosasov in na Irskem nižji plemiči oziroma kmečki svobodnjaki, ki so se imenovali točno tako kot slovenski »kosezi«. Zanimivo je namreč, da se celo latinski zapisi besede »kosez« v nekdanji Karantaniji in Angliji popolnoma krijeta. Krijeta se tudi družbeni vlogi nekdanjih keltskih in slovenskih kosezov. Oboji so bili svobodnjaki oziroma nižji plemiči in oboji so bili naseljeni v glavnem na novo skrčenih zemljiščih ob robu gozdov ali močvirij.

To odkritje mladega zgodovinarja Janeza Stanonika je izrednega pomena v slovenskem zgodovinarstvu in za vedno končuje pravdo o izvoru imena »kosezi«, čeprav se bodo nekateri nemški in drugi zgodovinarji gotovo le neradi odrekli svojim nacionalistično navdihnjanim teorijam, s katerimi so skušali dokazovati tujo oblast nad Slovenci. Hkrati pa to odkritje potrjuje obstoj močnih keltskih elementov v prvotni slovenski zgodovini, zlasti v karantanski državi, v etnični sestavi slovenskega naroda, in v njegovi izvorni folklori.

OBNAVLJANJE ZGODOVINSKIH STAVB: CERKVA IN GRADOV V SLOVENIJI

Kar iznenadilo je vso slovensko javnost, ko je znani pisatelj in visoki funkcionar za kulturo v Sloveniji Beno Zupančič javil, da je padlo na breme slovenske republike ohranitev in vzdrževanje kar nad 900 gradov, zgodovinskih zgradb in ruševin. Vsakdo se namreč otepa starih zgodovinskih zgradb, ki so po svojih stilnih proceljih bolj privlačne, kakor po svojih notranjih prostorih. Kaj bi v nje postavil, ker jih je za muzeje preveč. Ta problem imajo tudi drugod po svetu, zlasti v Angliji, pa tudi v Italiji, saj je znano, kako ne vedo zaustaviti propadanja »Vil« v Veneziji Euganei okoli Trevisa.

Največ gradov je bilo pred zadnjo vojno na Dolenjskem, kjer je le redko kateremu prizanesla vojna vihra, ki je to najbolj divjala. Še najbolj so ostali ohranjeni gradovi na Stajerskem. Na Primorskem ni bilo ohranjeno dosti gradov. Kar jih je bilo pa poškodovanih med vojno, so nekatere začeli popravljati: tako so v teku dela za ohranitev gradu Lanthierjev v Braniku (Rihemberku), že vsa povojna leta skrbijo za ohranitev ruševin gradu na Socerbu, obnovili so graščinsko poslopje v Vipavi, nameravajo to zimo predelati prelepi Zemon v turistični objekt, uveljaviti v tolminski panorami razvaline gradu na Kozlovem robu, delno so ohranili večji del briških gradov itd.

Gradovi, in sicer predvsem na Dolenjskem, so bili le delno neobhodni sestavni del pokrajinske slike Slovenije, ki je cela kakor en sam velikanški čudoviti park. Še bolj so značilne za Slovenijo njene cerkve in cerkvice. Teh je pa neprimerno več kakor vseh drugih zgodovinskih stavb. Od samih vojnih dogodkov je bilo le zelo malo cerkva porušeni. Hujša nevarnost jim je pretila od zoba časa, od vremenskih neprilic, ker so bile strehe poškodovane ali razvaljane. A zdaj je ta glavna nevarnost minila, ker so jih župniki obnovili ali pa popravili strehe in zvonike. Verniki so se povsod izkazali z res velikimi požrtvovalnimi darovi. K obnovi velikih zgodovinskih cerkva, zlasti po mestih so prispevale velike vsote oblasti. Pač pa je propadlo in propada precejšnje število malih podružnic v nenaseljenih krajih.

ar.

Koncertna uprizoritev Shakespeareovih monologov

Slovensko gledališče v Trstu je proslavilo 400 letnico Shakespeareovega rojstva tudi s tako imenovano koncertno uprizoritvijo njegovih monologov. Trije igravci so v povezavi Jožeta Javorška odigrali najpomembnejše in najlepše odlomke iz velike in bogate dramske zakladnice tega svetovno pomembnega ustvarjalca.

Večer, kot ga je zamislil Jože Javoršek, je razdeljen na tri dele, ki jih imenuje: Narava, Ljubezen in Smrt. V vsakega izmed teh treh delov je Javoršek vključil odlomke, ki so ustrezali njegovi zamisli in res se mu je posrečilo ustvariti dokaj neprisliljen niz življenjskih utripov velikega dramatika in usode njegovih junakov. Gotovo je bila Javorškova zamisel to, da bi se ognil šablonskim in običajnim prikazom Shakespeareovih del, želel je, da bi spoznali pesnika in dramatika z neprisliljenim nizanem njegove pojoče besede. Zdi se, da je ta zamisel tudi uspela, v kolikor ni preogosto zapeljevala gledavca v dvom, ali govori Shakespeare ali Javoršek. Tistega prehoda namreč ni bilo čutiti, do kod sega besedilo povezovalca in kdaj se prične Shakespeareova beseda.

Režija Branka Gombača je vodila tri igravce preko lepote in melodije verzov, obenem pa je Gombač tudi razgibal igravce tako, da niso postali dolgozevni in utrujajoči. Kakor pri Othellu, tako je tudi tu režiser s takim poslušom, ki mu je vsak pretiran poudarek odveč, obzirno in vendar gledališko recitativno nazival občinstvu vrhano mero dragocenih biserov dramske lepote. Kakor pri predstavi Othella, tako je bilo tudi tu čutiti veliko režiserjevo kulturo in dragocen posluš za lepoto jezika in odrskega izraza. Pojoči besedi je dajala oporo glasbena spremljava Marjana Vodopivca, odrski prostor pa je zamislil in posrečeno rešil Avgust Lavrenčič.

Izvajavci so bili: Jožko Lukež, Vera Perova in Stane Starešinič. Razumljivo je, da so bili igravci postavljeni pred veliko zahtevnost v tej koncertni uprizoritvi. Poleg popolnega obvladovanja besedila, je tu bolj kot kdaj koli opazna dobra ali slaba tehnika govora, barvitost in intonacija jezika, ob-

vladanje odrskega prostora in še marsikaj. V taki izvedbi prihajajo do izraza vse drobne navade in razvade igravca, opazna je vsaka, še tako majhna napaka, zato je pač tak nastop zahteven in ga tvegajo zares izkušeni igravci. Naša trojica je v tej izvedbi dosegla več, kot smo pričakovali. Čeprav bi se lahko rahlo dotaknili ne povsem jasne artikulacije Jožka Lukeža, njegove malce trde, že običajne hoje, morda njegove ustaljene kretnje samo ene roke, prenosa teže telesa na eno nogo in še kakšne malenkosti, je vendar bil ves večer prepričljiv, prepričljiv morda bolj v dialogu kot čisti poeziji. Imeli smo vtis, da je Lukež odlično opravil svojo nalogo in da je blesteče odigral junake, ki so bili njemu zaupani.

V Trstu smo imeli priložnost prvič videti na odru Vero Perovo. Naše uho je postalo pozorno na malenkostni ljubljanski prizvok njene govornice, ker je bil pač v tem malo različen, ker se je ločil nekoliko od obeh partnerjev. Njene glasovne nišine so jo včasih rahlo zanesle v nekoliko trd prizvok in ji je bila govornica, kakor ji je treba sicer priznati zlahtnost in fineso, nekoliko trda. Sicer pa je opazna njena sijajna tehnika govora, s katero je še tako dolge stavke odigrala z lahkotnostjo in jim tudi dala plastični izraz. Tudi sicer Perova odlično obvlada odrski prostor in zna dati besedi toplino in ljubezen. V trenutku so zaživele v njej Shakespeareove junakinje.

Tretji izvajavec je bil Stane Starešinič. Tudi on je imel težo odgovornosti pred seboj, a je reševal svojo nalogo z veliko prizadevnostjo in očito ljubeznijo. Morda pri Starešiniču ni tako pela beseda kot pri Perovi, morda je bil verz pri Starešiniču bolj razsekan in je bil v njegovem izrazu včasih bolj opazen zunanji recitativni poudarek in rahli mimični patos kot pa notranja sila, je vendar treba priznati Starešiniču intimno oblikovanje junakov in popolno lepo obvladovanje besedila.

Tako so vsi izvajavci, režiser in glasbenik pripravili lep Shakespeareov večer, ki bi zaslužil pri občinstvu gotovo večjo pozornost, kot je je bil deležen.

TEKMOVANJE PEVSKIH ZBOROV V GORICI

Pevski zbor »La corale goriziana Augusto Seghizzi« v Gorici pripravlja tekmovanje pevskih zborov, ki bo 7. in 8. decembra. Na prireditvi so povabili tudi zore iz Slovenije in s Koroškega. Prireditelji si namreč zamišljajo tekmovanje kot pevsko manifestacijo udeležencev iz obmejnih pokrajin treh sosednih držav: Jugoslavije, Avstrije in Italije. Med štirinajstimi prijavljenimi zbori so tudi štirje slovenski zamejski zbori: zbor Ubalda Vrabca »Jacobus Gallus« iz Trsta, moški zbor prosvetnega društva Prosek-Kontovel, zbor »Lojze Bratuž« iz Gorice in zbor iz Doberdoba. Iz Slovenije so se prijavili »Tone Tomšič« iz Ljubljane, moški zbor »Svoboda« iz Kopra, moški zbor »Lipa« iz Ajdovščine in moški zbor prosvetnega društva »Simon Gregorčič« iz Kobarida. Isti prireditelji nameravajo prihodnje poletje organizirati tudi festival narodnih plesov, ki se ga bodo udeležile folklorne skupine iz treh obmejnih pokrajin. Ta prireditve vsaj bi postala tradicionalna in bi jo organizirali vsako leto v eni izmed teh treh pokrajin.

—0—

• Ezro Pounda, v Italiji živečega lirika in esejista, je izvolila Akademija ameriških pesnikov za člana leta 1963. To priznanje »za odlično pesniško storitev« je zvezano z nagrado 5.000 dolarjev. Pound ima sedaj 77 let.

• Neka italijanska filmska družba bo posnela film o nedavno umrli francoski pevki popevk Edith Piaf. Glavno vlogo bo igrala Marisa Solinas. Znan je iz filma »Boccaccio 60«.

GOSPODARSTVO

Zaključek in začetek rastlinske zaščite

V novembru zaključujemo in hkrati pričnemo z rastlinsko zaščito pred raznovrstnimi škodljivci glivične in živalske narave. Za zaključek oberemo vse plodove s sadnega drevja in jih zberemo pod drevjem, pa naj bodo piškavi, nerazviti in zeleni, osušeni in nagniti, deloma ali v celoti gnili. Vse te plodove moramo vreči v ogenj, ki vse uniči, in ne na gnoj, kjer bi se nekateri škodljivci mogoče celo razmnožili. Isto velja s pograbljenim listjem izpod sadnih dreves. Prav čudno bi bilo, če bi to listje bilo zdravo in neokuženo od raznih glivičnih bolezni; mogoče se skriva med tem listjem tudi kakšen živalski škodljivec. Zato spada to listje v ogenj in ne v hlev, kot nastilj za živali ali na gnojišče, kjer bi se glivične bolezni gotovo razmnožile in potem z gnojem prišle na njivo, vrt, vinograd, sadovnjak.

To bi bil zaključek rastlinske zaščite kmetijskega leta, ki se konča z zahvalno nedeljo in sv. Martinom. Z istim sv. Martinom pa se začne novo kmetijsko leto. Sadno drevje je tedaj ogoljeno, ker so listi odpadli. S tem pa je tudi dan znak, da moramo takoj pričeti z novo rastlinsko zaščito pri obeh skupinah sadnega drevja, tako pri koščičarjih kot pri pečkarjih.

Koščičarji

Med koščičarje spadajo češnje, breskve, marelice, češplje in razne vrste sliv. Med vsemi je zaščita najbolj potrebna pri breskvah, ker smoliko in kodro preprečimo samo s pravočasnim škropljenjem v tem času, ko so listi komaj odpadli. Sicer je res, da škropimo proti obema še enkrat v začetku marca, a takratno škropljenje ne zaleže niti 1/4 toliko kot jesensko. Škropiti pa je treba tudi češnje, marelice, češplje in slive, pri katerih škoduje predvsem smolika.

Pri koščičarjih pa ne škodujeta samo smolika in kodra, marveč tudi razni škodljivci iz živalskega sveta, v zadnjih letih posebno kaparji, med temi zlasti kalifornijska uš ali kapar S. Josè. Tudi te škodljivce moramo zatreti.

Najprimerneje je, če proti obema skupinama škodljivcev — kodri in smoliki ter živalskim škodljivcem — istočasno škropimo. Proti kodri in smoliki lahko škropimo z nebakrenim sredstvom Ziram v obliki »Mezene« ali z modro galico, proti raznim živalskim škodljivcem — istočasno pa tudi proti trosom oidija in drugih glivičnih bolezni — pa z žvepleno barijevo brozgo, s »tiobar«.

Za breskve in marelice napravimo naslednje škropivo: V 100 litrih navadne vode raztopimo po 1/2 kg »Mezene« in 6 kg »Tiobar«. To škropivo je najbolj učinkovito. Proti kodri in smoliki škropimo samo z »Mezeno«, in sicer s 500 do 600 granov, raztopljenih v 100 litrih vode. Češnje poškropimo sedaj z 2% bordoško brozgo: v 100 litrih vode raztopimo 2 kg modre gali-

ce in enako težo živega apna. Modro galico lahko nadomestimo s prahom Caffaro, katerega raztopimo v 100 litrih vode po 2 kg, če je šibkejši, in 1 kg, če je močnejši (sta namreč dva), a brez dodatka apna. Češplje in razne vrste sliv so hvaležne za vsakovrstno škropljenje z navedenimi škropivi in naši kmetovavci grešijo, če opuščajo škropljenje češpelj in sliv.

Pečkasto sadno drevje

Sem spadata predvsem jablana in hruška. S škropljenjem v tem času preprečimo zlasti razvoj raka, katerega povzročata »Nectaria« in »Gloesporium. Troši teh glivic se naselijo v jamice, ki ostanejo na vejicah, ko odpadejo listi; s škropljenjem hočemo to preprečiti. Škropimo pa z 1% bordoško brozgo ali z 1% brozgo prahu Caffaro. Rak se namreč zelo hitro širi, kmalu zviže šibkejšje vejice, ki so navadno rodne, in drevo začne hirati. Pogoste take pojave imamo zlasti na ameriških sortah rodu Delicious.

Z enako brozgo (1% bordoško) hočemo pri hruškah preprečiti razvoj svinčene bolezni, ki se v poletnih mesecih vedno česče pojavlja.

OKTOBRSKO LEPO VREME

V letošnjem oktobru je bilo lepo vreme od začetka drugega tedna pa vse do noči med zadnjim dnem v mesecu in prvim novembrom. Vreme kot nalašč za dokončanje glavnih jesenskih del: spravlanje koruze in posetev ozimne pšenice. Niso pa bila vsa dela izvršena. Vsi sveti so videli na njivah še mnogo koruze — čeprav dobro dozorele — in tudi posejan je bil le manjši del ozimne pšenice. Zakaj tako?

Tudi našemu kmetijstvu hudo manjkajo delovne moči in če kakšno redko najdemo, je zelo draga. Zato opravlja kmečka dela skoraj izključno le domača družina, ki ne zmore vsega in o pravem času. Vendar bi morali ozimno pšenico že posejati, saj so dela za to skoraj popolnoma mehanizirana. Ali je res potrebno, da sejemo pšenico vedno v blato in dobimo zato le slabe pridelke? Leto za letom se to ponavlja.

Pa imamo vsaj pripravljena umetna gnojila in potrebno pšenično seme? Eno in drugo se letos le težko dobi. Zato pohitite!

MLEKO ZA AMERISKE ČETE

Za svoje čete v Evropi potrebujejo ZDA 125 milij. litrov mleka. Dve holandski tvrdki, in sicer »Sterovita« v Rotterdamu in Mlekarska zadruga v Tilbourgu bosta dobavili 52% vse količine ali 65 milij. litrov. Prva bo dobavljala tedensko po milijon litrov, zadruga pa po 240.000 litrov. Ostalo količino 60 milij. litrov bodo dobavile Zap. Nemčija, Avstrija, Danska, Francija, Italija in Luksemburg.

Vrednost in cena mleka

Nekateri politiki pravijo: Mleko je za prehrano nujno potrebno, posebno za otroke, starce in bolnike. Zato mora biti cena mleka nizka, dostopna najrevnejšim.

Če politiki tako pravijo, zahtevajo za mleko politično ceno, ki je navadno prav malo v soglasju z gospodarsko ceno, še manj pa z resnično vrednostjo. Pravilno bi bilo, da bi vsak predmet imel ceno, ki ustreza njegovi vrednosti. Če pa nekdo zahteva politično ceno, naj tudi poskrbi, da proizvajavec ne bo imel izgube, da bo od svoje proizvodnje lahko živel, da bo gospodarsko lahko izhajal.

Kako je v tem oziru glede mleka? Odgovor nam daje statistika proizvodnje. Proizvodnja mleka v Italiji je dosegla leta 1961 višek nad 100 milijonov stotov in je lani in letos padla izpod 80 milijonov stotov ali za 25% ter še pada. Zakaj proizvodnja pada? Ker cene ne zadovoljujejo, ker odjadne cene ne krijejo lastne proizvodne cene.

Koliko pa stane danes mleko živinorejca? V tem oziru niso stroški enaki. Približno 10% živinorejskih obratov je velikih, dobro mehaniziranih, z večjim številom živali in trdno lastno krmsko bazo, kar pomeni, da si na domačem gospodarstvu pripravijo obilo krme. Na takih živinorejskih obratih je lastna cena za pridobljeno mleko mnogo nižja, kot na nekaj manjših obratih, katerih je okoli 40% in kjer se lastna cena mleka suče okoli 65 lir za liter, franko prag hleva. V Italiji in posebno v naših krajih pa je premnogo kmetijskih obratov z manjšim številom živine, kjer je lastna proizvod-

na cena mnogo višja od 65 lir in doseže tudi 90 in več lir za liter. Zato je razumljivo, da živinorejci morajo zahtevati višjo ceno za mleko.

Kaj pa je prava vrednost mleka? Za določene ljudi je mleko nenadomestljivo in tam ni mogoče ugotoviti prave vrednosti, ki pa je zelo visoka. Drugače pa ugotovimo vrednost mleka, samo če ga primerjamo z drugimi hranili, ki se dobe na trgu. Od teh hranil je potrebno ugotoviti, kaj vsebujejo, koliko so ugotovljene snovi prebavljive, koliko kalorij vsebujejo oziroma dajejo organizmu, ceno za 100 kalorij pri posameznih hranilih in podobno.

Če bi tako primerjali posamezne izdelke pri govejem mesu, jajcih in mleku, bi ugotovili, da je mleko dačč najcenejše, saj stane 100 kalorij pri mleku, ki ga kupimo po 110 lir za liter, komaj 16.40 lire, medtem ko stane pri jajcu, ki ga kupimo po 30 lir, 34.20 ali več kot dvakrat toliko, pri govejem mesu in teletini pa tudi 10 in še večkrat toliko. Mleko ima kot hrana še eno veliko prednost, ker vsebuje tudi nekoliko sladkorja.

Kakšna je torej vrednost mleka? Čitate! Naj si odgovori sam.

Še nekaj! Mleko naj bo dosegljivo najrevnejšim! V tem stavku je skrite mnogo bridkosti, a le prevečkrat se zgodi, da mnogi, ki tako govorijo, ne kupujejo mleka, ki je sicer res koristno in potrebno, a je predrago. Za iste ljudi pa vino ni predrago, čeprav ni ne koristno in ne potrebno ter stane trikrat toliko kot mleko.

Reportaža o ELVINI

R. B.

8

Ko je stopil Sever naslednje jutro na cesto, se je otresele sleherne negotovosti. Ostali del noči je mirno prespal in se je počutil okrepanega. Uganka noči se mu je zdaj zazdela popolnoma jasna. Ni bil le blazen in tudi ne bo. Zabredel je nehote v zanimiv splet človeškega življenja in zdaj ga hoče rešiti.

Stopil je k bližnji telefonski celici in je poklical uredništvo »Dnevnika«.

»Halo, Vili, si ti?« je zavpil v telefon.

»Dolnič, da,« se je oglasilo v slušalu.

»Se je kdo oglašil za stran tistega dekleta?« je vprašal Sever.

»Da, počakaj malo.« Iz slušalke je prihajalo šumenje papirja. Bržkone je nekdo iskal po spisih. »Halo našel sem. Tukaj! Podjetje Kora je povpraševalo po Elvini; tam je bila v službi kot stroje-piska. Naslov...«

»Že poznam,« ga je prekinil Sever. »Dru-gi ni nihče poizvedoval.«

»Ne!«

»Se bom še oglasil.« Sever je obesil slušalko in je stopil iz celice.

Njegov načrt je bil jasen: k tistemu podjetju!

Ravnatelj podjetja, pri katerem se je Sever oglašil čez pol ure, je bil nizek, dobrodušen gospod.

»Torej, vi prihajate od »Dnevnika«,« mu je krepko stiskal roke kot staremu znan-cu. »Prosim, sedite!« Sever je sprejel va-bilo in je kar brez uvoda začel:

»Vi ste se oglasili na podlagi časopisne-ga oglasa. Gospodična Ranieri je bila to-rej pri vas v službi?«

»Da, da,« je živahno odgovarjal, »ogla-sili smo se, ker je bila gospodična naša uslužbenka. Vsekakor ne popolnoma, le do... do tiste nesreče.«

Sever ga je presenečeno pogledal. »Le do tiste...« je ponovil.

»Ne.« Vljudni nasmej na ravnateljevem licu je zginil. »Na žalost smo morali go-spodični službo odpovedati. Njeno delo ni več ustrezalo našim željam. Ze pred dese-timi dnevi je odšla.«

Sever je prikimaval. »Pri vas je bila sko-raj eno leto,« je vprašal. »Kako, da je kar na lepem njeno delo postalo slabše?«

Podjetnik je premišljal. »Saj niste z go-spodično Ranieri v sorodstvu ali v prija-telskih stikih?«

»Kakor se vzame,« je mirno odgovoril Sever. »Toda vi kar mirno nadaljujte.«

»Da, ona je sedaj mrtva,« je brez neka-ke zveze potrdil ravnatelj podjetja Kora, »in tudi nima pomena, da bi kaj prikriva-li. V začetku smo bili z njo vsi prav zado-voljni. Znala si je pridobiti simpatije vseh, ker je bila prijazna in marljiva. Potem je šlo pa na slabše. Imeli smo vodjo izvoz-nega oddelka, no... in... med njima se je nekaj pletlo.«

»Je to morda pri vas prepovedano?« se je Sever posmejal.

»V takšni obliki in da škoduje poslova-nju, je seveda prepovedano. Takrat se je pa zadeva drugače zasuknila. Bili smo pri-siljeni odpustiti vodjo oddelka. V njego-vem življenju so bile nekatere temne toč-ke in te nam je seveda zamolčal.«

Severja je nenadoma prešinila neka mi-sel: »Mu ni bilo morda ime Elo Kalc?«

Poslovodja je postal presenečen: »Ga po-znate?«

»Nikakor ne. Samo na grobu sem opazil venec s takim podpisom. Torej ga je ona gotovo poznala.«

»Vsekakor,« je oni priznal. »Kot sem re-kel, Kalcu smo odpovedali službo in se je zdelo, da je zadeva rešena. Pri gospodični Elvini se je zanimanje za delo povečalo. Nekaj mesecev je šlo kar dobro. Nato smo pa večkrat ugotovili, da prihaja dek-le po-polnoma neprespano na delo...«

»Ni bila včasih zaposlena do polnoči?«

»Ne,« se je začudil poslovodja. »Kako pa pridete na to misel. Naši nameščenci imajo urnik do šestih zvečer; le v izjem-nih slučajih do sedmih.« Sever je povesil glavo.

»Da ne bom povesti predaleč razvlekel,« je povzel besedo zastopnik podjetja, »prišlo nam je na ušesa, da obiskuje drage lo-kale in ne na preveč dobrem glasu — ved-no s tistim Kalcem. Ko je bilo že preveč teh govoric, smo jo odpovedali.«

—0—

Stanovanje Ela Kalca se je nahajalo v Ariostovem drevoredu v prvem nadstropju. Pred hišo je stal rdeče pobarvan avto, zad-njega izdelka. Srečko Sever je zmajal z glavo. Kako je to mogoče? Še pred nekaj meseci je bil Kalc le skromen poslovodja enega oddelka pri »Kori«. Morda je kar čez noč nekaj podedoval ali pa ima druge, skrite vire?

»Elo Kalc — Import-export,« je čital Se-ver na tablici vrtnih vrat.

Sever je že malo dvomil, da bi mu kdo odprl. Poldne je že minulo in bogve, kje se iskani zadržuje ob tem času. Vendar je na kratko pozvonil in že je zaslišal odpi-ranje vrat.

(Dalje)

Človek ima, kot vsakdo sam ve iz lastne skušnje, 5 čutov; znanstveno je ugotovlje-no, da ima poleg teh še občutek za toplo-to in za ravnovesje. Pri živalih je pa to drugače. Njih čuti so drugačni kot pri člo-veku. Predvsem jim manjka zavest notra-njega doživljanja. Žival ne razmišlja. Živi v nekem podzavestnem, sanjskem stanju. Pri živalih so razviti instinkti, ki so pa pri ne-katerih vrstah izredno ostri.

Pri zadnji katastrofi v Vajontu so ugo-tovili, da so na primer mačke že nekaj dni pred usadom in poplavo postajale nervoz-ne, kot da bi slutile nesrečo. V Južni Ame-riki spoznajo po obnašanju papig, ali gro-zijo potresi ali druge naravne katastrofe.

Znano je, da imajo nekatere živali pose-ben »šesti« čut za orientacijo. V tem pri-meru so znani zlasti psi, ki najdejo pot domov tudi iz velike razdalje. Podobne so jim mačke in golobje; tudi če jih odne-seš 50 do 60 kilometrov daleč, zvezane v vreči, se bodo vrstile na prvotno mesto. Čudovit primer so ptice selivke, ki se vra-čajo spomladi iz daljnih južnih krajev na-tančno v isto gnezdo, od koder so pomladi vzletele. Še večja uganka so lososi. Te ribe žive po dve do tri leta na visokem morju. Ob drstenju pa si poiščejo na stotine kilo-metrov dolgo pot po morju prav do tistih rek, kjer so se rodile.

Živalski sedmi čut

Opazovali so zveri v živalskih vrtovih, ki so v prvih mesecih jetništva silno ner-vozne. Pod železno kletko grebejo zemljo, da bi prišle na prosto. Kopljejo pa si pot natanko v tisto smer, od koder so jih pri-peljali.

Poseben čut za medsebojno spoznavanje imajo mravlje. Te živalice natanko vedo, katera mravlja, tudi iste vrste, je iz doma-čega mravljišča in katera se je zgubila med nje iz tujega. Mačke in še bolj opice imajo poseben čut za spoznavanje zdravih in ze-lišč. Natanko vedo, katero jim koristi v slučaju bolezni. V neki vasi na otoku Javi so opice povzročale velikansko škodo na posevkih. Oblasti so zatorej ukazale raz-trositi po njivah s strikinom zastruplje-ne sadeže. Večina opic se jih je lotila prav s požrešnim tekom in je seveda na smrt zbolela. Poginila pa ni nobena, ker so si poiskale določena zelišča, ki so jih ozdra-vila. Kosi na primer pikajo v tla natančno na tistem mestu, kjer rije kak deževnik. Črva izs'edijo, če je še tako globoko v zem-lji. Ose znajo točno poiskati tiste drevesne razpoke, v katerih se skrivajo ličinke raz-ličnih žuželk. Svoja jajčeca polagajo prav na tisto mesto, tako da ima zarod brž hra-no pri sebi. To bi bil že sedmi živalski čut,

odkriti za človeka nevidna mesta, katera pridejo prav njih zarodu.

Zoologi so ugotovili pa še osmi čut, ne-ke vrste telepatije med živalmi in člove-kom. V Nemčiji je umrl leta 1931 svetovno znani čebelar Waldhörn. Ta se je s svojimi čebelicami skoro pogovarjal. Ko so ga po-kopali, so več mesecev brenčali roji njego-vih čebel vedno nad njegovim grobom, če-prav je pokopališče oddaljeno več kilo-me-trov v stran od panjev. Še bolj znana je na-vezanost mačk in psov na svoje gospodar-je. Francoski trgovinski minister Bokanow-ski se je smrtno ponesrečil z letalom. Na-tanko ob isti minuti je poginila tudi nje-gova ljubljenska mačka med silnim mijav-kanjem, kakor da bi slutila gospodarjevo smrt. Že kar v pregovor je prišla zvestoba psov, ki večkrat poginejo na grobu svoje-ga gospodarja.

Ameriški živalski »psiholog« Herbert je pa napravil s svojim zvestim psom še prav poseben poskus. Zaprl ga je v sobo, sam pa mu je v sosednem prostoru samo v mi-sli narekoval razna povelja, kot »leži«, »na dve nogi«, »v kot« in podobna. Žival je po neki čudni telepatiji izvrševala vsa dana povelja.

ŠPORTNI PREGLED

Velik uspeh 6. slovenskega športnega tedna

Največ pokalov za društvo „Cankar“

V ponedeljek, 4. novembra, so se v Trstu zaključile zanimive tekme v okviru 6. slovenskega športnega tedna, katerih se je udeležilo več stotin članov iz 15 društev. Športniki so tekmovali v 11 panogah, in sicer v moški in ženski odbojki, v namiznem tenisu (moški, ženske in mladinci), v streljanju (moški in ženske), v šahu, košarki, telovadbi, lahki atletiki (moški, ženske in mladinci), v avto-rallyu, v moto-gimkani, v tekmah med dvema ognjema in v planinsko-orientacijskem pohodu. Nastopili so predstavniki naslednjih društev: Cankar (Sv. Jakob), Skamperle (Sv. Ivan), Dom iz Rojana, Dijaški dom, Jadran, Slovensko planinsko društvo, Škedenj, Barkovlje, Prosek, Sv. Križ, Bane, Breg, Rocol, Zgonik in Repen.

Tudi letos je številno občinstvo z navdušenjem spremljalo potek tekmovanja. Zadnji večer bo ostal vsem v spominu: fantom in dekletom, ki so nastopili in prejeli nagrade, dalje tistim, ki niso prejeli diplome, in končno staršem ter drugim, ki so hoteli s svojo prisotnostjo počastiti zaključni večer.

RAZDELITEV POKALOV

Največ pokalov je prejelo PD Cankar (Sv. Jakob), in sicer pokal SPZ za največje število udeležencev, pokal SKGZ za najboljše izide, pokal BORRA za največje število aktivnih mladincev, pokal PRIMORSKEGA DNEVNIKA za najboljše moške izide ter pokal MI za najboljše ženske rezultate. Podelili so tudi pokal SPDT (za planinsko orientacijski pohod), ki ga je dobilo društvo Skamperle, in pokal J.E. KREKA (Novi list), ki so ga podelili društvu Dom iz Rojana za najboljše izide v namiznem tenisu.

ODBOJKA

Največ zanimanja na tej »slovenski olimpiadi v Trstu« je bilo, kot vedno, za odbojko. V finalu moških ekip sta se spoprijeli društvi Cankar in Skamperle. Odbojkarji Sv. Jakoba so se morali pošteno spotiti, da so premagali uporne in vztrajne svetoivanske tekmece. Končni izid je bil 2:1 v korist PD Cankar (15:6, 11:15 in 15:9). V ženski konkurenci so proti vsakemu pričakovanju zmagala dekleta PD Skamperle, ki so gladko odpravile članice Cankarja z izidom 2:0 (15:3 in 15:9).

KOSARKA

Letos so tržaški slovenski športniki tekmovali tudi v košarki. Finalna tekma je bila zelo bojovita in po napeti igri so zmagali Svetoivančani, ki so šele v zadnjih minutah igre spravili na kolena vztrajne Sentjakobčane z rezultatom 18:12.

MED DVEMA OGNJEMA

Igra med dvema ognjema je privabila na stadion precejšnje število tako ekip kot navijačev. Ni manjkalo razburljivih trenutkov, čeprav so takoj izstopali predstavniki Dijaškega doma, ki so bili najhitrejši in najbolj natančni pri zadetkih. Na drugo mesto se je uvrstila ekipa Skamperle »A«.

STRELJANJE

Več kot 100 strelcev je tekmovalo za končno zmago. Najboljši so bili člani PD Cankar Rudi

Skrinjar z 82 točkami in Bruno Jankovič z 81 točkami. Med ženskami je prvo mesto pripadlo Marizi Colombin (Skamperle), ki je dosegla 68 točk. Drugo mesto je pripadlo Ivanki Skrinjar (Cankar).

NAMIZNI TENIS

Namizni tenis ima v Trstu vodilno vlogo med slovenskimi športniki, kar se je videlo na letošnjih tekmah športnega tedna. V finalu moških sta se spoprijela Tomšič in B. Košuta. Zmagal je prvi s tesnim izidom 2:0 (22:20 in 21:19). Med mladinci je Kuret prepričljivo porazil Tavčarja, vedno z rezultatom 2:0 (21:17 in 21:15). Med dekleti sta v finale prišli Batistova in A. Hmeljakova. Zmagala je Batistova z izidom 2:0 (21:16 in 21:11).

Več ur trajajoči šahovski turnir se je zaključil s prepričljivo zmago predstavnika Skamperla Justa Kovačiča. Končna lestvica turnirja, katerega se je udeležilo 21 šahistov, je naslednja: 1. Kovačič 9, 2. Udovič 7,5 in 3. Jelerčič 7 točk.

V telovadbi so nastopile le štiri mladinke. Zmagala je Rogeljova (Cankar), ki si je nabrala 27,30 točke. Druga je bila Rauberjeva.

Novost letošnjega športnega dneva je bil avto-rallye, razdeljen na točnost in na spretnost. Zmagal je Jože Cesar (380 točk) pred Kruščem (510 točk) in Križmanom (528 točk).

Motociklisti pa so nastopili v gimkani. Proga je bila zelo težka. Najboljši in najbolj spreten je bil Darko Ban (37"5). Drugi je bil Boris Gombač (44"7), tretji pa Hervatin.

Tudi letos je slabo vreme otežkočilo potek planinsko-orientacijskega pohoda, ki se je odvijal po cestah in travniških Repniča. Volnika ter se končal na Proseku. Zmagalo je »D« moštvo Skamperle (Dovgan M. in Dovgan A.) pred »C« ekipo Skamperla (Orel in Furlanič). Tretji je bil Cankar »B« (Jankovič in Kufersin).

V zelo težkih pogojih je v nedeljo 50 atletov in atletinj tekmovalo na »Stadionu 1. maja«. Moški so nastopili v šestih disciplinah. Največ uspehov sta dosegla Cesar (Rocol), ki je zmagal tako v teku na 80 m (9"9) kot v skoku v daljino (6,22 m) ter Veljak (Cankar), zmagovavec v metu krogle (12,07 m) in v skoku v višino (1,72 m). V krosu je bil prvi Sancin (2'24"8) predstavnik Brega in v hoji Rapotec, ki je tudi član Brega. Ženske so nastopile v štirih disciplinah in je povsod zmagala Pavletičeva (Cankar), ki je bila prva v teku na 60 m (9"), v metu krogle (7,22) in v skokih v višino (1,28 m) ter v daljino (4,29 m). Mladinci so tekmovali v troboju (tek na 80 m, skok v daljino in met krogle). Zmagal je Fučka (Barkovlje), ki je nabral 2,470 točk. Drugi je bil Mreščak iz Rocola (1,740), tretji pa Sancin z Brega (1,555).

Objavili so tudi rezultat literarnega natečaja. Prvo mesto je pripadlo Danijeli Nedoh za spis »Oj Triglav moj dom, kako si krasan«, drugo nagrado si je osvojil Marko Kravos s pesmijo »Atlet« skupno s Sergijem Verčem s spisom »Beli začetek in konec«. Najboljšo sliko pa je razstavil Magajna, d. t.

Ob 60-letnici slovenskih srednjih šol v Gorici

(Nadaljevanje s 5. strani)

intendant Fouché ustanovil leta 1811 licej in gimnazijo pod imenom Collegio imperiale. Učni jezik je bil italijanski. V nižjih razredih so se pa nekateri predmeti poučevali tudi v drugem deželnem jeziku.

Po Napoleonovem padcu je obnovila Avstrija v Gorici c. kr. gimnazijo s šestimi razredi. Izmed 347 dijakov sta bili dve tretjini Slovencev.

Slovenščina se je pa zopet pojavila v goriških srednjih šolah za časa »pomladi narodov«. Vedno bolj glasne so postajale zahteve, naj se uvede materinščina tudi v šole. »Novice« so že leta 1847 objavile sledečo vest iz Gorice: »Učiteljske za slovenski jezik v Gorici je od našiga presvitliga cesarja dovoljeno.« Vlada je namreč odredila, naj se v filozofskem oddelku, ki bi ustrezal zadnjima letnikoma našega klasičnega liceja, ustanovi poleg italijanske tudi stolica za slovenski jezik. Slovenski tečaj, katerega je vodil prof. Jožef Premrou, je obiskovalo 107 dijakov; v tečaju za italijanščino je bilo vpisanih le 57 učencev. Vse to so bile šele drobtinice, čeprav je 4. člen avstrijske ustave določeval »nedotakljivost jezika in narodnosti«. Nemška vlada je namreč skušala v naših krajih vedno mešati nemščino z obema deželnima jezikoma, slovenščino in italijanščino.

Dunajska vlada je Slovincem in Italijanom zopet vrgla nekaj drobtin. Na goriški gimnaziji je uvedla leta 1853 od III. razreda dalje obvezen pouk materinščine za slovenske in italijanske dijake, in sicer v treh tečajih po dve tedenski uri. Slovenščino sta poučevala profesorja Pleteršnik in Pajk. S temi tečaji pa še ni bilo ustrezno upravičenim željam državljanov. Italijanski poslanec Dottori je v deželnem zboru ostro zahteval leta 1866, naj se goriško šolstvo postavi na narodno podlago. Slovenski zastopniki so ga seveda močno podprli.

Jasniti se je začelo leta 1868, ko je prenehala tako imenovana konkordatna šola in je država prevzela vso skrb za šolstvo. Ustanovili so se tudi deželni šolski sveti. Prvi slovenski svetovavci v goriškem svetu so bili dr. Tonkli, dr. Marušič in Ivan Pertout.

S tem korakom se je marsikaj izboljšalo tudi za slovenski pouk. Ministrstvo je razdelilo leta 1870 goriško učiteljske na italijansko-nemški in slovensko-nemški oddelek. Praktično sta bila samo slovenski in italijanski pod skupnim ravnateljem Petrom Rajakovičem. Čez 5 let se je moško učiteljske, ki je imelo že popolnoma samostojno ločene sekcije po narodnosti, preselilo v Koper. V Gorico se je spet vrnilo, kot popolnoma slovensko moško učiteljske, leta 1909. Prostore je dobilo po prizadevanju poslanca Antona Gregorčiča v novi stavbi »Gregorčičevega doma«, kjer so poleg »šolskega doma« še danes nastanjene višje slovenske srednje šole.

Žensko učiteljske, ki je ostalo vedno v Gorici, je pa imelo do prve vojne še vedno nekatere predmete v nemščini.

(Dalje)

ŽENA IN DOM

KRZNA V LEOSNJI ZIMSKI MODI

Letošnjo zimo, o kateri pravijo, da bo tudi zelo mrzla, bodo v modi katerakoli vrsta krzn. Skoro vsi zimski modeli imajo polaren značaj s krznenimi kapami in ovrtniki, volnenimi ovrtnimi rutami in visokimi škorenjčki, obrobjenimi s krznom.

Vsa krzna z dolgimi dlakami, kot so lisica, ris, oposum, so v primerjavi z onimi klasičnimi, kot so vodena lisica in bober, zelo ekonomična, poleg tega pa so kot okras zelo lepa in učinkovita.

Z omenjenimi krzni bomo lahko oklepšale katerakoli ovrtnike plaščev in dvodelnih oblek, od klasičnih velikih ali majhnih do ovrtnikov v obliki pentlje.

Pri izbiri krzna za vaše zimske plašče morate najprej upoštevati vrsto blaga, iz katerega je plašč napravljen.

Dvo ali večbarvnemu blagu z različnimi kombiniranimi motivi bo najboljše pristajalo enobarvno bobrovo ali vidrino krzno. Z zelo gostim in muckastim blagom se krzno ne bo posebno lepo ujelo, ker je tako blago že samo po sebi dlakavo. Na vsak način mu bo od vseh vrst krzna najboljše pristajalo nizko tjulnovno krzno. Za enobarvno blago pa bomo najboljše napravile, ako bomo izbrale leopardovo, risovo ali lisičino krzno.

Ondina

109. Ko si je glavo že skoraj zares odtrgala, je muha odnehala in si vzela čas za pozdrav. »Mrvica sem. Pravzaprav sem hišna muha in sem prišla sem le na sprehod.« — »Joj, v hiši živite?« se je razveselila Maja. »Potem gotovo dobro poznate človeka?« — »Kaj bi ga ne, saj mu vsak dan sedim na glavi.« Maja je v začudenju široko odprla oči.

110. »Kaj pa tako debelo gledate? Pa vendar ne, da bi se bali človeka ali da bi ga celo spoštovali? Če je tako, ste najbolj neumno bitje na svetu!« Zalitev in predrežni ton, s katerim je Mrvica govorila o človeku, sta v Maji zavrela hudo jezo. Ostro je zabrenčala, se pognala k Mrvici in jo zgrabila za vrat. »Vam že pokažem!« je zagrozila.

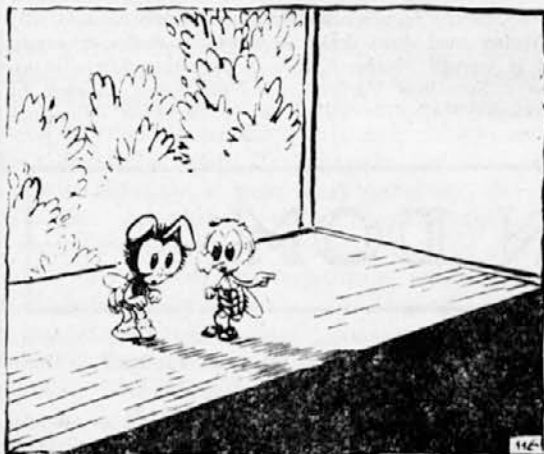
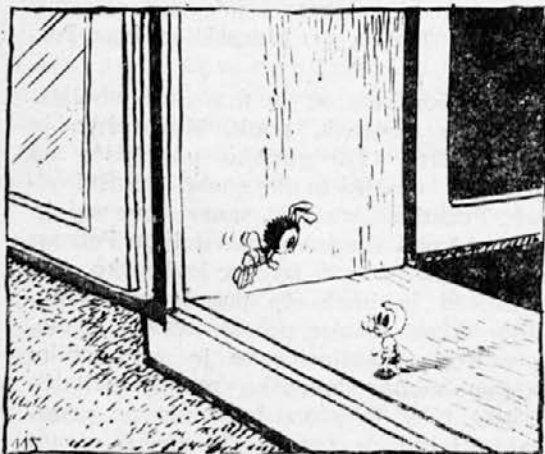
111. Mrvica se je prestrašila, da nikoli tega, »Joj, nikar me ne pičite!« je tarnala. »Umaknite vendar želo in izpustite me, saj sem se le šalila. Čebele ste vendar najbolj imenitne in najbolj modre živali!« — »Joj, kaj res ne razumete šale?« — »Naj bo,« je rekla Maja s trohico zaničevanja v srcu. »Odpuštam vam, če me peljete k človeku.«

112. Maja je morala še nekoliko počakati, preden sta z Mrvico odleteli s kostanja. Muha si je morala še popraviti krila in dlavičice, naravnati rilček ter urediti še marsikaj, kar je Maja v svoji hudi jezi spravila v nered. A na čebelo je odslej gledala z večjim spoštovanjem in skrbno pazila na svoj dolgi jeziček. Končno sta odleteli.

113. Mrvica je vodila Majo naravnost proti rdeči opečnati strehi, ki se je svetlikala nedaleč proč od kostanja. Med poletom je Maja zavidala svoji novi znanci: »O kako vas blagrujem, ker živite med ljudmi, med temi čudovitimi, modrimi in plemenitimi bitji, ki znajo zidati obsežna mesta, da jih v enem dnevu ne preletiš, in visoke stolpe!«

114. »Kdo vam je tvezil to?« je vprašala Mrvica. Maja je navdušeno povedala: »Moja vzgojiteljica Kasandra mi je pripovedovala o ljudeh in o njihovih velikih dejanjih.« — »Pha, vzgojiteljica!« je zaničljivo prhnila Mrvica. »Draga moja, najbolje bo, če pozabite na njene besede, sicer se bojim, da boste močno razočarani, zares!«

115. Med pogovorom je polet hitro minil, hiša pred Majo in Mrvico se je večala in že sta se znašli pred njo. Mrvica je Maji pomignila, naj sede na polico odprtega okna. Ko je Maja sedela tako na pragu svojih želja, jo je obšla plahost. Kaj je prav, da vstopa nepovabljen v človekov hram? Za vse na svetu mu ne bi hotela biti v nadlego!

116. Svoje pomisleke je Maja zaupala Mrvici, ki je v nerazumevanju zmajala z glavo. »Le kako se morete ljudi tako bati? No prav, pa ostanite zunaj in samo pogledajte v notranjost. In dobro glejte, kako si bom privoščila tega vašega vzvišenega človeka!« Maja je zbrala pogum in pogledala v notranjost hiše, potem pa zasula znanko s kopico vprašanj.

117. »Kaj je tam na nasprotni steni še eno okno?« — »Ne, neumnica, to je zrcalo! Neznansko zabavno je plezati po njem in se ogledovati!« Tako se je Maji posvetilo, da mora biti zrcalo nekaj podobnega, kot je gladina jezera, ob katerem je bila spoznala kačjo pastirico Smukljo. »In kaj je tisti zeleni, z rožami posuti hribček?« je hotela vedeti.